

Alternativne obitelji - Dugina obitelj

Štelko, Mary

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:576394>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARY ŠTELKO

ALTERNATIVNE OBITELJI-DUGINA OBITELJ

Završni rad

Pula, listopad 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARY ŠTELKO

ALTERNATIVNE OBITELJI-DUGINA OBITELJ

Završni rad

JMBAG: 0303027347, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, listopad, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, _____, _____ godine.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravila i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis:

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. OBITELJ KAO TEMELJNA DRUŠTVENA JEDINICA.....	2
2.1. Evolucija od tradicionalne do suvremene obitelji	5
3. POLOŽAJ DUGINE OBITELJI U HRVATSKOJ.....	9
4. RODITELJSTVO U DUGINOJ OBITELJI.....	12
4.1. Oblici roditeljstva u Duginim obiteljima.....	12
4.1.1. <i>Istospolne očinske obitelji</i>	12
4.1.2. <i>Istospolne majčinske obitelji</i>	14
4.1.3. <i>Trans roditeljstvo</i>	17
5. DJECA U DUGINOJ OBITELJI.....	19
5.1. Razvoj djece u Duginim obiteljima.....	20
5.2. Važnost obiteljskih razgovora s djecom o duginim obiteljima.....	21
6. ZAKLJUČAK.....	29
LITERATURA	30
POPIS SLIKA.....	32
POPIS TABLICA.....	32
SAŽETAK	33
SUMMARY	33

1. UVOD

Neke su obitelji vrlo male, neke su velike, neke su biološke, neke nastaju posvajanjem, neke imaju dvije majke, neke dva oca, a neke samo jednog roditelja. U nekim obiteljima roditelji više ne žive zajedno niti stvaraju nove obitelji. Neke obitelji imaju mnogo djece, neke nemaju djece, neke su im obitelji slične, a neke su različite.

Bez obzira na to što su, obitelj je zajednica kojoj pripadamo, u kojoj rastemo, učimo, zaljubljujemo se, putujemo i vraćamo se. Uvijek smo vezani za svoju obitelj-bila to sreća ili tuga, je li to kad pogriješimo, ili kad padnemo i kad ponovno ustanemo.

Biti član neke obitelji, određuje način na koji dijete odrasta, gradi odnose, veže se, vjeruje, odlučuje o onome u što vjeruje, u to kako se odnosi prema sebi i drugima, kako reagira na zahtjeve okoliša i kako reagira na izazove. Pomažu mu u stvaranju sustava vrijednosti, ugrađuju u njega osjećaj pripadnosti, uče ga o prošlosti i očekivanjima budućnosti. Obitelj u kojoj djeca odrastaju temelj su na kojima grade neovisan život i često određuju obrasce po kojima stvaraju svoje buduće obitelji.

U nastavku ovoga rada biti će više riječi o suvremenim i tradicionalnim obiteljima, te o roditeljstvu i o djeci u Duginoj obitelji.

2. OBITELJ KAO TEMELJNA DRUŠTVENA JEDINICA

Društvene znanosti uključuju mnoge koncepte koji su osnovni za razumijevanje teme. Neki od ovih pojmova drugačije su definirani i drugačije mjereni, poput onih koji se tiču socioekonomskog statusa. Drugi su definirani i mjereni na prilično dosljedan način kroz istraživanja i tijekom vremena. Ovi posljednji koncepti obično slijede prethodne običaje ili zbog tradicije istraživanja ili zbog ograničenja u prikupljanju podataka, pa je rasa možda primjer.

Ključni koncept u društvenim znanostima, a posebno u demografiji i sociologiji, jest koncept obitelji. Obitelj se općenito smatra velikom društvenom institucijom i središtem većine društvenih aktivnosti neke osobe. To je društvena jedinica stvorena krvlju, brakom ili posvajanjem, a može se opisati kao nuklearna (roditelji i djeca) ili proširena (obuhvaćajući drugu rodbinu).

Danas se općenito pretpostavlja da je moderna obitelj doživjela značajne promjene u svojoj strukturi. Rečeno nam je da su društvene promjene pridonijele naglom smanjenju postotka klasičnih "tipičnih" obitelji, uglavnom "nuklearnih" obitelji. Da bismo to zamijenili, moramo razumjeti da su to obitelji bez djece, obitelji s jednim roditeljem, druge konfiguracije obitelji i kvazi obiteljske jedinice temeljene na izvanbračnoj zajednici. Ovaj argument opadanja napreduje već nekoliko desetljeća, no malo je istraživanja provedeno kako bi se ispitala pretpostavka. Bane (1976) nije se složio s tim zaključkom i istaknuo je kako se veličina obitelji smanjuje i mobilnost dijeli neke obitelji, ali je obitelj ostala kao funkcionalna društvena institucija.

U svim ljudskim društvima obitelj je primarna društvena jedinica, a kao institucija obitelj je starija od religije ili države. Djeca se rađaju i njeguju u obitelji sve dok ne odrastu i ne nađu vlastite obitelji. Tako svaki pojedinac ima blisku vezu s dvije obitelji - rodnom obitelji i obitelji kojoj pomaže. U bilo kojem trenutku obitelj se sastoji od odraslih osoba, od kojih najmanje dvoje žive u seksualnoj vezi koja je društveno odobrena, te potomstva ili posvojene

djece. Svi ti članovi obitelji međusobno komuniciraju prema prevladavajućim društvenim i kulturnim običajima kao muž-žena, roditelj-dijete, brat-sestra i kao grupe.

Pritom dijele pogodnosti, stvaraju obiteljske veze i resurse te održavaju zajedničku kulturu. Na taj način obitelj djeluje kao institucija za zadovoljavanje bioloških i društveno-kulturnih potreba poput seksualnog zadovoljstva, razmnožavanja, ekonomskog opstanka, odgoja i obrazovanja djece te osobne, kao i kulturne identifikacije, kao članova susjedstva ili društvene skupine.

Uzorak interakcije između članova obitelji i obiteljskog života je promjenjiv i nastoji poprimiti oblik koji je najdjelotvorniji u zadovoljavanju osnovnih potreba grupe u postojećim okolnostima. Obrasci obiteljskog života razlikuju se među pojedinim obiteljima i unutar iste obiteljske grupe kroz određeno razdoblje, ovisno o vanjskim okolnostima i obiteljskim krizama na koje se moraju prilagoditi. te osobnu i kulturnu identifikaciju kao sudionika u susjedstvu ili društvenoj skupini.¹

Sociologe zanima odnos između institucije braka i institucije obitelji jer su obitelji najosnovnija društvena jedinica na kojoj se gradi društvo, ali i zato što su brak i obitelj povezani s drugim društvenim institucijama poput gospodarstva, vlade i religija. Što je dakle obitelj?

Neki autori obitelj definiraju kao zajednicu kojoj je zadaća osigurati razvoj i zast djeteta. (Stevanović, 2000). Stevanović (2000., str. 135) je također objasnio: „Obitelj je društvena skupina, koju karakterizira suživot, gospodarska suradnja i reprodukcija. Uključuje oba spola, od kojih najmanje dva održavaju društveno priznat spolni odnos, i jedno ili više djece, rođene ili usvojene, od tih odraslih u spolnoj vezi.

U suvremenom svijetu postoji nekoliko različitih obiteljskih struktura koje se očituju u definiciji: „Obitelj je organizirani sustav odnosa u kojem sudjeluje nekoliko članova koji su u

¹ https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-17031-9_3

srodstvu, te je njihovo ponašanje i interakcija u stalnoj međuovisnosti " (Delač Hrupelj, Miljković; Lugomer Armano, 2000).

Slično, vrijednosti i norme koje okružuju brak nalaze se diljem svijeta u svakoj kulturi, pa su i brak i obitelj kulturne univerzalnosti. Statuse (tj. supruga, muž, partner, mama, tata, brat, sestra itd.) stvaraju i sankcioniraju društva. Iako su brak i obitelj u povijesti bili blisko povezani u američkoj kulturi, a brakovi stvaraju nove obitelji, njihova veza postaje sve složenija, što pokazuje početna vinjeta i naknadni podaci o zajedničkom životu.

Brak je pravno priznati društveni ugovor između dvoje ljudi, koji se tradicionalno temelji na seksualnom odnosu i podrazumijeva trajnost zajednice. Brak je kulturna univerzalnost i kao i obitelj ima mnogo oblika. U prakticiranju kulturnog relativizma trebali bismo uzeti u obzir i varijacije, na primjer, je li potrebna pravna zajednica (brak "običajnog prava" i njegovi ekvivalenti) ili mogu biti uključene više od dvije osobe. Druge varijacije u definiciji braka mogu uključivati jesu li supružnici suprotnog spola ili istog spola i kako se danas razumije jedno od tradicionalnih očekivanja braka - da će se roditi djeca.

Sociološko razumijevanje onoga što čini obitelj može se objasniti paradigmama simboličkog interakcionizma i funkcionalizma. Ove dvije teorije ukazuju da su obitelji skupine u kojima sudionici sebe vide kao članove obitelji i ponašaju se u skladu s tim. Drugim riječima, obitelji su dogovori u kojima se ljudi okupljaju kako bi formirali snažnu primarnu grupnu vezu i održavali emocionalne veze jedni s drugima. Takve obitelji mogu uključivati grupe bliskih prijatelja ili suigrača.²

Osim toga, funkcionalistička perspektiva promatra obitelji kao skupine koje obavljaju vitalne uloge za društvo - i interno (za samu obitelj) i izvana (za društvo u cjelini). Obitelji se međusobno brinu o tjelesnoj, emocionalnoj i društvenoj dobrobiti. Roditelji se brinu i podižu djecu. Kasnije u životu odrasla djeca često brinu o starijim roditeljima. Dok interakcionizam pomaže u razumijevanju simboličkog, subjektivnog iskustva i značenja pripadnosti "obitelji",

² <https://courses.lumenlearning.com/wm-introductiontosociology/chapter/defining-family/>

funkcionalizam osvjetljava mnoge svrhe obitelji i njihove uloge u održavanju uravnoteženog društva.

2.1. Evolucija od tradicionalne do suvremene obitelji

Veliki broj dokumenata pruža vrijedne uvide u razvoj i značajke obitelji kroz povijest. No, u ovom radu neće biti riječi o vremenskom razdoblju od "najranijih zapisa" do danas. Kako postoji namjera pokazati neke suvremene smjerove i trendove u razvoju i radu obitelji, uloga obitelji u životu djece, suvremenih trendova u metodologiji rada s različitim roditeljskim skupinama, u tom pogledu, ovo će podpoglavlje također razmotriti rutine i nekonvencionalne obitelji, koje se sve više u literaturi nazivaju kao "tradicionalne" i "moderne obitelji".

Postoji puno razloga zašto dolazi do transformiranja funkcija "tradicionalne" i "moderne" obitelji. S obzirom na uočeno djelovanje obiteljskog tradicionalnog razvojnog modela promatrali su obitelj kroz uposlenog oca i majku koja je ostajala kod kuće. Prema tradicionalnom modelu, obiteljska struktura uključuje: oca, majku i njihovu djecu, te krvne srodnike obitelji: bake i djedove, te šire članove obitelji. Nasuprot tome, danas sve više pažnje posvećujemo različitim obiteljskim strukturama, među kojima, osim "klasične" strukture-otac, majka, djeca, baka i djed, predstavljaju i obitelji razvedenih brakova: binuklearne obitelji, izvanbračne veze ili samohrane majke.

Ispitivanja National Survey of Families and Household (Harway, M., 1996) pokazale su da je prije samo deset godina bilo 28% žena i 16% koji su živjeli sami, a 5% bilo je izvanbračnih veza. Danas je takva slika vrlo različita i trend je porasta nekada rijetkih pojava. Nepotpune obitelji sve češća su pojava u prethodnih 20 godina. Stoga je 1990. godine svako četvrto dijete bilo samo s jednim roditeljem, a 1970. prepolovljen je broj nepotpunih obitelji (U. S. Bureau of the Census, 1991). Iako se većina tih obitelji odnosi na razvedene brakove, postoji i veliki broj djece koji žive s nevjenčanim majkama.

Teško je odgovoriti na sve razloge zbog kojih ljudi žive sami ili unutar nepotpunih obitelji. Činjenica je da nepotpune obitelj ili osobe koje žive same ne moraju imati nižu kvalitetu

života od kvalitete drugih ljudi. U suvremenom svijetu žene sve češće odabiru ulogu samohrane majke (biološke ili nebiološke). S druge strane, adolescentne majke više nisu rijedak događaj ili „obiteljska sramota“. Promjene vezane za strukturu obitelji učinile su neke dotadašnje definicije neadekvatnim. Stoga, prema Olson i DeFrain (1994., 9) "Obitelj je dvoje ili više ljudi koji zajednički privređuju, dijele intimnost i zajedno donose životne odluke", više nije praktična. Drugim riječima, polazeći od ove definicije, tradicionalna bi obitelj bila majka, otac i njihova djeca, ali to "ne može" biti i samohrani roditelj.

Pokušaj uključivanja mnogih promjena u definiciju obitelji za M.A. Lamonna i A. Riedmanna (1985, 39) obitelj se odnosi na sve grupe ljudi u braku, krvnom srodstvu, posvojenju, seksualnim i međusobno intimnim odnosima. Wynne (1988., 16.) govori o važnosti obitelji, osobito u međusobnoj skrbi i uzajamnosti, komunikaciji, zadovoljstvu i rješavanju problema. Breunlin, Schwartz i sur. (1992, 15) opisali su obiteljski život kao složen proces u kojem ljubav, atraktivnost, briga, obrazovanje i koordiniranost imaju posebne funkcije, jasne i jednake kodeks ponašanja za sve članove obitelji. Zbog mnogih promjena u strukturi i funkcioniranju obitelji danas govorimo o taksonomiji obitelji. Taksonomija obitelji (Harway, 1996., 9), uključuje pet dimenzije: biološku povezanost, bračni status, seksualnu orijentaciju, roditeljsku ulogu i status zaposlenosti.

Bez sumnje, mnogo se promjena dogodilo u obitelji u pogledu dinamike, strukture, funkcije i interakcije. Neke karakteristike obitelji treba promatrati i s obzirom na etničke skupine, društveno -ekonomski status, kulturu, religiju, dob, seksualnu orijentaciju, obiteljsku tradiciju, način života, obrazovanje, tjelesno i mentalno zdravlje, životne vrijednosti i uvjerenja itd. Ekonomski i društveno-politički čimbenici mijenjaju poglede na posao, roditeljske odgovornosti i životnu dinamiku. Afere, razvodi i ponovni brakovi pretvaraju "klasičnu" obitelj u binuklearnu, što dovodi do društvenih promjena, čineći ih neizbježnima u redefiniranju obitelji. Osim strukturnih razlika, različito funkcioniranje "modernih" od "tradicionalnih" obitelji znači da treba uzeti u obzir svakodnevne zadaće obitelji, vodstvo, unutar obitelji, koheziju, razvoj i promjene unutar obiteljskih vrijednosti (Murdock, 1965; Harway, 1996, 7).

Očigledno, ukoliko se uzmu u obzir samo neke od navedenih važnih aspekata funkcioniranja obitelji doživjelo je temeljnu promjenu. Danas jako teško govoriti o obitelji i njezinoj upornosti. Obitelj je društvena zajednica koja se stalno mijenja (Rosić, 1998., 103) koja nosi našu stvarnost i svoje uloge ostvaruje uz moguće napore i društvenu podršku. Obitelj se mijenja, seli i vraća, ali ostaje zajednica vezana ljubavlju, međusobnom brigom i pomaganjem jedni drugima. Ona je bila i bit će u budućnosti nezamjenjivi čimbenik života i obrazovanja. Još je Aristotel govorio u "Politici" o potpunoj nespojivosti ljudske prirode, ali vjeruje da je obitelj "prirodna pojava ". Aristotel je prepoznao kako se uspostavlja odnos među članovima obitelji zasnovan na ljubavi i prijateljstvu:

“ Roditelji vole svoje dijete kao što su i njih voljeli”.....” I djeca vole njihove roditelje kao i oni njih.... braća vole jedan drugoga od rođenja kao i njihovi roditelji (Adriani, P. J., 1991).

Roditeljstvo kao „uloga“ ima različite definicije, uglavnom ovise o načinu funkcioniranja roditelja, koji se više-manje razlikuju s obzirom na različita vremenska razdoblja. Ističemo samo neke promjene koje su se dogodile kroz povijest u obitelji.

Tablica 1. Neke sličnosti tradicionalnih i modernih obitelji

STRUKTURA I NEKE TEMELJNE FUNKCIJE OBITELJI	“TRADICIONALNE OBITELJI”	“SUVREMENE OBITELJI”
VELIČINA OBITELJI	VELIKE OBITELJI S VIŠE DJECE (četvero ili više djece)	MALE OBITELJI S MALIM BROJEM DJECE (jedno ili dvoje djece) OBITELJI BEZ DJECE PO VLASTITOJ ODLUCI
STRUKTURA OBITELJI	OTAC - MAJKA / DJED – BAKA I DRUGI ČLANOVI RODBINE	OTAC – MAJKA SAMOHRANI RODITELJ (biološki ili nebiološki) RAZVEDENI BRAKOVI BINUKLEARNE OBITELJI MAJKE I IZVANBRAČNA DJECA
STIL ODGOJA DJECE U OBITELJI	AUTORITARNI	AUTORITATIVNI AUTORITARNI PERMISIVNI
ODGOJNA FUNKCIJA	ODGOJ DJECE U OBITELJI	T E N D E N D E N C I J A PREBACIVANJA ODGOJNE FUNKCIJE OBITELJI NA DRUGE OSOBE I INSTITUCIJE
SOCIJALIZACIJA DJECE	U OBITELJI (nije univerzalno – npr. u Engleskoj i SAD-u su djecu posebno iz viših i srednjih staleža roditelji slali vrlo rano u internate ili koledže).	TENDENCIJA PREBACIVANJA SOCIJALIZACIJSKE FUNKCIJE IZVAN OBITELJI
SLOBODNO VRIJEME	GOTOVO ISKLJUČIVO U OBITELJI	IZVAN OBITELJI

Izvor: file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/107552.Prilozi_obiteljskoj_pedagogiji.pdf

Kako god gledali na to, i s kojeg god aspekta postupili; povijest, sociologija, politika, teologija ili bilo koji drugi aspekt ... tradicionalni ili moderni, razmatranje obitelji jednom od najstarijih institucija je tema koja će ostati relevantna još dugo. Obitelj je vječna tema i inspiracija umjetnosti, glazbe, klasične i moderne literature, filmovima, kazališnim predstavama. "Moja obitelj", "Ja i moja obitelj“, „Moja majka“, „Moj otac“, „Volim svoje roditelje“ ... Oni su danas teme prvih školskih zadaća i dječjih izložbi. Nažalost, činjenica je da ni danas ne pišu svi umjetnici o sretnim obiteljima, ne slikaju svi slikari lica najsretnije obitelji, ne pišu svi glazbenici pjesme o sretnim obiteljima i njihovoj djeci, baš kao što i sva djeca sa zadovoljstvom ne pišu svoje domaće zadaće o obitelji niti s veseljem crtaju svoje roditelje.³

³ file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/107552.Prilozi_obiteljskoj_pedagogiji.pdf

3. POLOŽAJ DUGINE OBITELJI U HRVATSKOJ

Udruga Dugine obitelji osnovana je 2016. godine kako bi zagovarala obiteljska i roditeljska prava LGBTIQ osoba, kao i potporu i podršku LGBTIQ osobama i njihovoj djeci. Udruga posluje na područjima demokratske političke kulture, ljudskih prava, međunarodne suradnje i obrazovanja, znanosti i istraživanja. Do sada su organizirali niz konferencija, radionica, obuka, obrazovanja, javnih rasprava, foruma i drugih aktivnosti, ali su surađivali i s hrvatskim vlastima, stručnim skupinama, srodnim udrugama i agencijama koje se bave pitanjima roditeljske skrbi.

Organiziraju mjesečna druženja Duginih obitelji, koja su otvorena za javnost radi boljeg razumijevanja LGBTIQ + roditelja i razmjene iskustava i znanja. Oni također pružaju besplatne pravne savjete, pravnu pomoć i pravno zastupanje LGBTIQ+ osobama koje se suočavaju s diskriminacijom i poteškoćama u ostvarivanju svojih prava. Organiziraju razne grupe za psihosocijalnu podršku. Seminari pod vodstvom stručnjaka osmišljeni su tako da omoguće otvorenu raspravu u sigurnom prostoru o raznim temama vezanim uz izazove s kojima se sudionici suočavaju. U trenutnoj situaciji uzrokovanoj pandemijom Covid-19, udruga također može pružiti besplatne osobne konzultacije i psihološku podršku članovima LGBTIQ + zajednice.

Osim toga, 2018. objavili su i prvu slikovnicu pod nazivom "Moja dugina obitelj", koja ima za cilj ojačati društvenu integraciju istospolnih roditelja i djece, a istodobno promiče toleranciju. Ti se materijali mogu prikupiti na javnim događanjima u organizaciji Dugine obitelji. Nakladništvo je jedan od stupova djelovanja udruge, a planira se i treći nastavak slikovnice kojim će se tema LGBTIQ+ roditeljstva staviti na dnevni red u Republici Hrvatskoj i izvan nje. Uz potporu Duginih obitelji, u tijeku je studija "Ja nisam gej majka, ja sam majka" o skrbi o LGB osoba u HR.

Osim svega navedenog, udruga se također bavi i promotivnim aktivnostima nadajući se da će takvim aktivnostima poboljšati status LGBTIQ+ osoba i njihovih obitelji u Hrvatskoj te

aktivno provoditi aktivnosti na europskoj razini kroz EU mrežu duginih obitelji NELFA, te podršku sličnim aktivnostima i organizacijama na području ex-Yu regije.⁴

Svrha udruženja: zalagati se za obiteljska i roditeljska prava LGBTIQ (lezbijskih, homoseksualnih, biseksualnih, transrodnih, interseksualnih i queer osoba), potpora i podrška LGBTIQ roditeljima i njihovoj djeci, te LGBTIQ osobama - informiranjem, obrazovanjem, aktivnim zagovaranjem i sudjelovanjem u procesu promjene, te poticanje svih društvenih skupina na preispitivanje statusa quo i sudjelovanja u promjenama.

Udruga se zalaže za zaštitu i poboljšanje prava i statusa duginih obitelji u društvu, te pruža podršku, informiranje, jačanje i potporu duginim obiteljima u Hrvatskoj kroz obrazovanje, javno promicanje, senzibiliziranje i informiranje javnosti, objavljivanje i istraživanje, te izravnu potporu duginim obiteljima.⁵

Postoje mnoge prepreke, od nedostatka nadzora nad medicinski potpomognutom oplodnjom do neučinkovitog nadzora prava pristupa sustavu posvojenja. No, bez obzira na svoju seksualnu orijentaciju, puno ljudi žele biti roditelji. Dugina obitelj osnovana je prije pet godina, a želja joj je ujediniti ljude koji imaju istu želju, ujediniti roditelje s onima koji žele biti roditelji, razmijeniti iskustva, družiti se, upoznati djecu i steći nove prijatelje i prijateljice. Dugine grupe za podršku i neformalna okupljanja pokazala su se kao dobra praksa i vrlo vrijedna za sve uključene.

U posljednjih nekoliko godina svjedoci smo ogromnog napretka na globalnoj razini. Sve više zemalja glasa za ravnopravnost u braku. To bi Hrvatska trebala slijediti. Svi parovi, bilo heteroseksualni ili homoseksualni, imaju jednaka prava. Spolna orijentacija ne određuje da li je osoba kompetentan roditelj, pa je na kraju besmisleno diskriminirati ili otežavati ljudima odgoj djece na temelju ove karakteristike. Pravo na korištenje sustava posvojenja trebale bi imati sve odrasle osobe, bez obzira na bračni ili partnerski status, a institucije bi trebale procijeniti je li u najboljem interesu djeteta postati posvojitelj. Također bi trebalo promicati i

⁴ <http://ravnopravnost.lgbt/2020/03/05/dugine-obiljelji/>

⁵ <https://www.dugineobiljelji.com/udruga/>

bolje regulirati postupke medicinski potpomognute reprodukcije, jer prema sadašnjem zakonu, država šalje heteroseksualne i homoseksualne parove u inozemstvo na oplodnju i druge zahvate, jer oni ne mogu obaviti te zahvate ili je to u Hrvatskoj jako teško.

Bez vidljivosti, bez govora o stvarnom stanju, bez pravih LGBTIQ osoba, stvoriti će se plodno tlo za predrasude i laži, a zatim će to dovesti do netolerancije, diskriminacije i, najgore od svega, nasilja. Dijalog o poboljšanju prava LGBTIQ osoba mora se temeljiti na znanstvenim činjenicama i srodnim istraživanjima, a mora se govoriti i o stvarnim pitanjima. Rasprave na javnim mjestima ne bi se trebale temeljiti na pristranim osobnim mišljenjima, pretjeranim naslovima i lažnim vijestima ili istraživanjima za koja se pokazalo da su netočne. Govoreći o LGBTIQ -u problemi s kojima se ljudi redovito suočavaju samo su jedan od koraka koji su potrebni za poboljšanje društva.

Svaka osoba želi sigurnost, želi hodati ulicama bez straha, osobe koje su roditelji ne žele se brinuti oko toga hoće li netko napasti njih ili njihovu djecu, ili hoće li ih netko diskriminirati po ikakvoj osnovi. Treba se fokusirati na vrijednosti koje spajaju ljude, a ne na one koje ih razdvajaju - a to se može postići velikim dijelom razgovorom i dijalogom, a ne zatvaranjem. (A.Filipović Grčić, 2018).

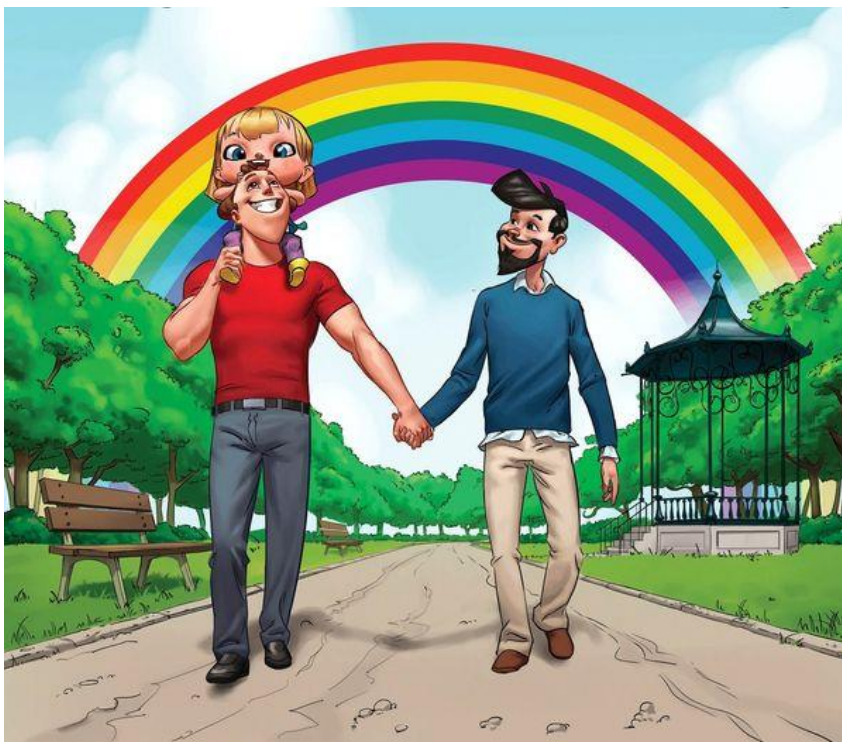
4. RODITELJSTVO U DUGINOJ OBITELJI

4.1. Oblici roditeljstva u Duginim obiteljima

Oblici roditeljstva u Duginim obiteljima su: istospolne očinske obitelji, istospolne majčinske obitelji te trans roditeljstvo.

4.1.1. Istospolne očinske obitelji

Literatura o djeci u lezbijskim obiteljima puno je opsežnija od literature o djeci koja imaju homoseksualne očeve. To je zato što je vjerojatnije da će majke imati skrbništvo nad djecom bilo da se radi o homoseksualcu ili heteroseksualcu, nego da skrbništvo ima otac gay ili ne. Borba za skrbništvo nad lezbijskim majkama češća je od borbe za skrbništvo gay očeva. Zbog te nevidljivosti, djeca gay očeva niti oni sami bili su nedostupni za učenje i istraživanje. Budući da se broj takvih obitelji smatra malim, smatralo se da i njihovo poučavanje neće dati značajnije rezultate. Čini se da je ta pretpostavka bila netočna. Postoji 1 do 3 milijuna bioloških gay očeva, ali taj broj ne uzima u obzir očeve koji su usvojili djecu, oni koji su postali očevi na netradicionalne načine (poput donacije sperme) i očuhe. Zbog toga je teško procijeniti koliko je dječjih očeva homoseksualaca (Bozett, 1987).

Slika 1. Istospolne očinske obitelji

Izvor:<https://www.crol.hr/index.php/zivot/9019-moja-dugina-obitelj-uskoro-predstavlanje-prve-hrvatske-slikovnice-o-istospolnim-obiteljima>

Homoseksualci se često slave kao osobe protiv obitelji. Ali istina je da puno puta naginju ka roditeljstvu, jer ljubav prema istom spolu ne isključuje želju za ljubavlju prema djecu. Homoseksualci mogu postati roditelji na mnogo načina. Jedan od najčešćih roditeljstava je onaj u heteroseksualnom braku. Oni sve češće postaju očevi i to putem umjetne oplodnje jer žene lezbijke sve više zahtijevaju da donatori sperme budu homoseksualci. Osim toga, homoseksualci obično biraju surogat majke za umjetnu oplodnju. (Pies, 1985. prema Bozett, 1987).

Pokazalo se da gej očevi prolaze kroz 5 tipičnih životnih faza: vezu, brak, postajanje ocem, promjene kao što su razvod i prihvaćanje novog načina života. Lindsmith, Strauss i Desin (prema Bozett, 1987.) to nazivaju objektivnijom ili javnom fazom u svom životu, dok je subjektivnija, privatna pozornica, drugačija te se odnosi na njihovu promjenu i prihvaćanje njihovog seksualnog identiteta. Gay očevima ponekad je teško pronaći svoj identitet jer ih je

društvo naučilo da njihova dva glavna identiteta, očinstvo i homoseksualnost, uopće ne funkcioniraju zajedno. Zato se očevi homoseksualci često osjećaju obveznima odabrati ulogu koju žele ovisno o društvu u kojem žive. Vidimo kako je jedan od njihovih zadataka uravnotežiti svojevrсно pomirenje između dviju uloga, čineći njihov društveni život bez prepreka. Pomirenje između dvije uloge postiže se sudjelovanjem i pojavljivanjem u gay svijetu.

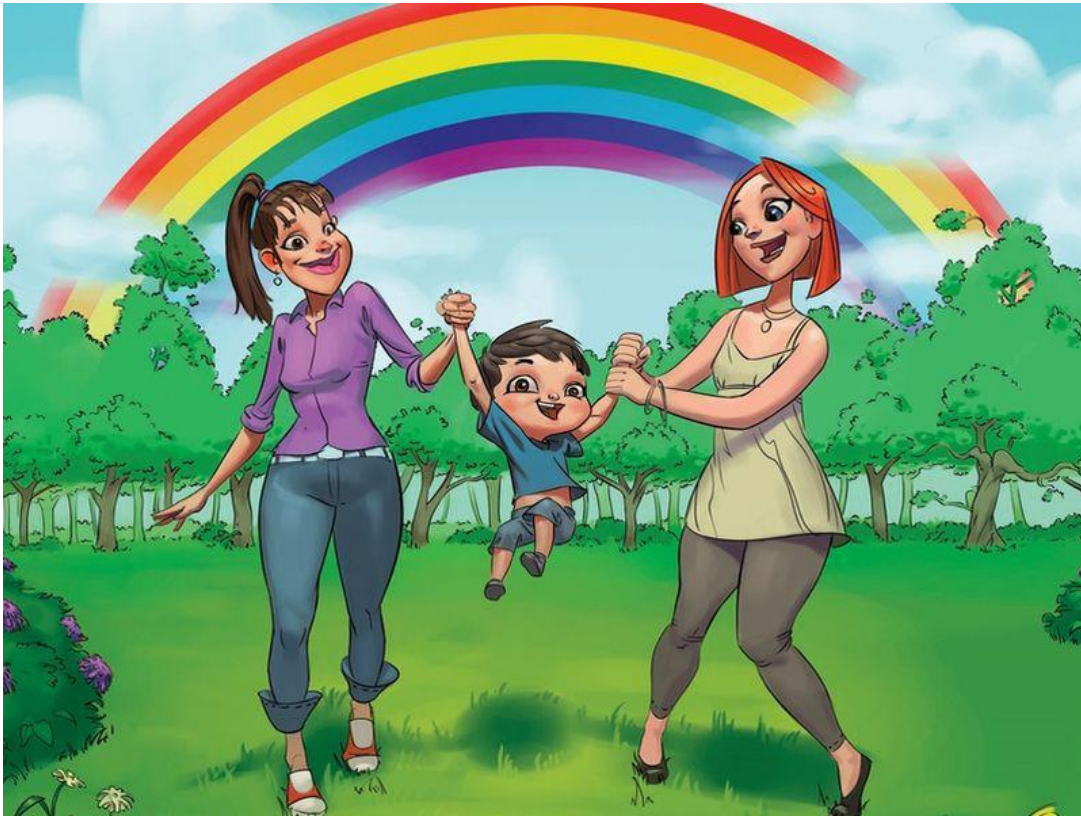
Ženama i djeci nije lako otkriti svoju homoseksualnost. Ali razotkrivanje homoseksualnim osobama da je netko gay otac slično je otkrivanju heteroseksualnoj osobi da je neko homoseksualac. Neki će ljudi razumjeti, neki neće (Bozett, 1987). Prirodno je da neće svi reagirati jednako, neće svi tako lako prihvatiti nove situacije. Schulenberg (1985, temeljeno na Bozett, 1987) istaknuo je da djeca čiji se očevi srame i imaju negativan dojam o sebi, na očevo priznanje imala su negativnu reakciju. Mlađa djeca pozitivno reagiraju i navikavaju se na novu situaciju bolje od starije djece. Zato je bolje reći djeci svoju orijentaciju što je ranije moguće, jer u toj dobi još uvijek neće upijati stereotipe i negativne utjecaje iz okoline. Djeca lezbijskih majki otvorenija su kada otkriju majčinu seksualnu orijentaciju drugima dok djeca gay očeva to čine rjeđe.

4.1.2. Istospolne majčinske obitelji

U kratkom vremenskom razdoblju promijenio se koncept homoseksualnih obitelji. Za to su zaslužne promjene u modernim zapadnim društvima. Povećale su se šanse za zapošljavanje i obrazovanje žena, što je ženama automatski omogućilo neovisan život od muškarca i neovisno o heteroseksualnoj zajednici (Dunne, 1997, 1998, Beck-Gernsheim, 2002, prema Almack, 2002). Almack (2002) proučavao je novi oblik obitelji: obitelj koja se sastoji od dvije žene koje su planirale i rodile prvo dijete u svojoj vezi. Od kraja 20. stoljeća takve obitelji su pod stalnim povećalom u cijelom svijetu. Lezbijske obitelji su se često prikazivale kao sebične i predstavljale prijetnju obiteljskoj i društvenoj stabilnosti (Dennis i Erdos, 1993, Phillips, 1999, prema Almack, 2002). Ovo gledište izaziva moralnu tjeskobu koja je pokrenula različita pitanja o roditeljskim odgovornostima, posebno ističući probleme djece koju odgajaju samohrane majke i štetne posljedice razvoda na samu djecu.

Krajem 20. stoljeća otprilike 22% lezbijskih parova imalo je svoju djecu ili su već postali starateljima, milijuni djece živjeli su s istospolnim roditeljima. Kad se govori o lezbijskom majčinstvu, to je brzina kojom se ono razvilo i njegov utjecaj na društvo i njihovo razumijevanje obitelji, lezbijki i majčinstva. Prije otprilike 25 godina pojam "lezbijske majke" bio je oksimoron. Osoba je bila ili lezbijka ili majka, gotovo nikad nije bio slučaj da je majka lezbijka. Nekada su ljudi imali drugačije poglede na majčinstvo, danas smo toga svjesni da nemaju sve žene urođen instikt da brinu o svojoj djeci i pružaju im ljubav i nježnost, i pojam da žena ne mora uvijek ići ruku pod ruku s riječju majka. Ova se situacija često naziva "mandat za majčinstvo". Majčina misija svojevrsna je kulturna suzdržanost za poticanje žena da postanu majke jer samo tako mogu ispuniti svoju ulogu u svijetu.

Literatura o lezbijskim majkama sve više zanemaruje kulturna previranja u kojem lezbijke postaju majkama, ne znajući zašto se one zapravo odlučuju za majčinstvo. Pretpostavlja se da postaju majkama jer žene imaju prirodnu želju da postanu majke što je prije moguće i ako za to imaju priliku. Na temelju toga znanstvenici su zaključili da s obzirom na njihove zakone i reproduktivne tehnike dopuštaju, prirodno je da lezbijke također žele biti majke. Ali nitko ne želi znati zašto žele ili ne žele biti majke i kako je njihova odluka o tome društveno konstruirana (Mezey, 2008). Lezbijske majke dubinski analiziraju pozitivne i negativne posljedice i odmjeravaju trošak i korist od postanka roditeljem (Tasker i Patterson, 2007).

Slika 2. Istospolne majčinske obitelji

Izvor:<https://www.crol.hr/index.php/zivot/9019-moja-dugina-obitelj-uskoro-predstavljanje-prve-hrvatske-slikovnice-o-istospolnim-obiteljima>

Ako odluče biti roditelji, moraju se baviti s mnogo političkih, financijskih, zakonskih, osobnih, ideoloških i medicinskih izazovima s kojima se susreću u ispunjavanju svoje želje da budu majke (Mezey, 2008). Lezbijske majke često odgajaju djecu u neprijateljskom društvu, te koje ne pruža potrebnu pravnu pomoć. Iako je takva obitelj prošla sve faze obiteljskog razvoja, postoji malo literature o psihoterapiji za lezbijske roditelje i obitelji (McCandlish, 1987). U lezbijskim obiteljima samo žene vode obitelj, dakle lezbijske majke, ako nemaju partnericu, često se moraju boriti s nižim društvenim statusom i slabijom ekonomskom moći od heteroseksualnih obitelji (McCandlish, 1987). Zbog straha od neprijateljstva i odsutnosti empatije, mnoge lezbijske obitelji boje se zatražiti pomoć od klinika i privatnih osoba. Na sreću, posljednjih godina povećao se broj psihoterapeuta koji pružaju pomoć i podršku takvim obiteljima (McCandlish, 1987).

Neki ljudi vjeruju da su lezbijke na divan način promijenile koncept majčinstva, a imaju i oni koji smatraju da se lezbijke samo žele integrirati u heteroseksualnu zajednicu kako bi imale privilegije koje uživaju heteroseksualci. Oni koji smatraju da lezbijke na divan način transformiraju majčinstvo to čine jer vide da lezbijske majke razvijaju nove, efektivnije načine u odgoju djece i stvaraju egalitarniju podjelu rada unutar obitelji koja tome pomaže. Oni koji podržavaju "asimilacijski pogled" lezbijskih majki vjeruju kako se lakše asimilirati u heteroseksualni svijet i sakriti svoju spolnu orijentaciju iza majčinstva. Lezbijke koje žele biti roditelji trebaju pažljivo razmotriti što znači biti majka, što znači biti žena, što znači biti lezbijka i kakve mogu biti posljedice njihove odluke.

Što se tiče majčinstva, dostupnosti reproduktivne tehnologije i zakon koji im dopušta da budu majke još je uvijek povezan s homofobijom i heteroseksističkim ispadima koje ljudi imaju prema istospolnim obiteljima te šalju miješane poruke. Shvaćanje ovih informacija i složenost ovih tipova obitelji, miješanih poruka i stalnih rasprava omogućuje razumijevanje kulturne pozadine lezbijskih majki koje moraju donijeti odluku da postanu roditeljem (Mezey, 2008).

4.1.3. Trans roditeljstvo

U našem okruženju tema transrodnosti još uvijek nije do kraja raspravljena, postoji dosta neizvjesnosti u općoj populaciji, a u većini slučajeva postoje različiti negativni stavovi. Najčešći razlozi negativnih stavova su neznanje i nedostatak informacija o temi, kao i osjećaji straha, nerazumijevanja i nepovjerenja, pa je razumijevanje teme prvi važan korak koji svi mogu poduzeti. Spol je biološka kategorija određena rođenjem pa ljude dijelimo na muškarce i žene. S druge strane, rod predstavlja psihološko gledište, koje je individualno osobno iskustvo pripadnosti određenom spolu. Kad se za osobu kaže da je žensko, to znači da sebe doživljava kao ženu.

Uobičajeno je da su rod i spol obično isti, a među transrodnim osobama njihov biološki spol nije u skladu s njihovim osjećajima. Na primjer, transrodne žene mogu osjećati da su muškarci. Većina transrodnih osoba odbacila je svoj rod pri rođenju od najranijeg djetinjstva, što znači da su smatrali da se njihov rodni identitet razlikuje od biološkog spola u djetinjstvu. Zbog toga

se već kao djeca osjećaju kao da "žive u pogrešnom tijelu", što stvara zabunu i mnoge probleme. U tom slučaju djeca mogu spontano htjeti promijeniti svoj izgled u skladu sa svojim rodnim identitetom. To obično znači promjenu odjeće, stila govora ili promjenu nekih navika vezanih za svoj izgled. Neki od njih također žele promijeniti izgled svojih spolnih karakteristika, što ukazuje na to da ne pripadaju svom spolu. Osim toga, uobičajeno je da se boje reći drugima kako se osjećaju, jer nisu sigurni kakvu će reakciju to izazvati. Važno je da svako dijete koje se nađe u takvoj situaciji kroz razvoj ima pored sebe odrasle osobe koje će mu omogućiti priliku da dobije ono što osjeća ispravno za sebe i što mu je potrebno.⁶

Posebno nezavidna situacija je za transeksualne osobe koje su u braku i imaju djecu. Zakon ni na koji način ne regulira što se događa sa bračnim i obiteljskim statusom ovih osoba nakon promjene spola. Pored toga, ove osobe su veoma često izložene psihičkom i fizičkom nasilju od strane bračnog partnera i njihove obitelji, uskraćuju im se prava viđati zajedničku djecu.⁷

⁶ <https://odrasli.hr/brabritelefon.hr/clanci/transrodnost-i-djeca/>

⁷ https://www.lori.hr/images/stories/download/Put_u_prosTRANStvo_2012.pdf

5. DJECA U DUGINOJ OBITELJI

Djeca duginih obitelji koja žive u Hrvatskoj najčešće su začeta u heteroseksualnoj vezi s jednim partnerom ili jedne od partnerica ili su začeta putem medicinski potpomognute oplodnje uz poznatu ili nepoznatu pomoć donora. Stoga je govoriti o specifičnoj situaciji Dugine obitelji daleko više nego govoriti o seksualnoj orijentaciji roditelja. Tu se također radi o povijesti, podrijetlu i životu djeteta, njegovim biološkim roditeljima, i o budućnosti njegove obitelji ili budućnosti koju gradi s roditeljima istog spola ili roda. Ovdje je također razgovor o okolišu, koji obično nije baš optimističan.⁸

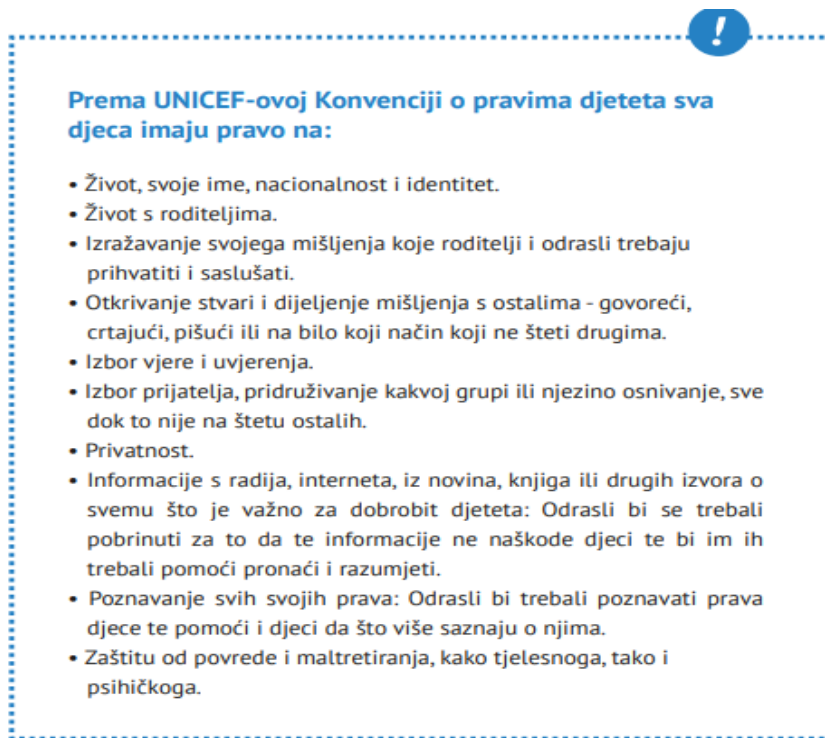
Slika 3. Dugina obitelj na izletu

Izvor: <https://www.telegram.hr/tema/moja-dugina-obitelj-na-izletu>

⁸ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

5.1. Razvoj djece u Duginim obiteljima

Emocionalni svijet djeteta izravno je određen njegovom obitelji. Tek kada osjeti da s članovima obitelji može o svemu otvoreno razgovarati, dijete se može početi pripremati za izazove koji bi mogli doći iz okoline.

Slika 4. Prava djece prema UNICEF-ovoj konvenciji

Izvor: <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

Svako dijete ima drugačiju reakciju i treba mu različito vrijeme za procesuiranje informacija na temelju njihovog prihvaćanja i djelovanja. O djetetovoj dobi, ali i o njegovoj okolini ovisiti će s koliko će lakoće prihvatiti činjenicu da je dio dugine obitelji. Za razliku od odraslih, djeca malo znaju o vlastitim osjećajima i gotovo nisu u mogućnosti izraziti osjećaje i prikazati ih na pravi način. Mogu se osjećati tužno, uplašeno, odbačeno i neugodno, umjesto povlačenjem reagirati suprotno-otvorenim i snažnim pobunama i agresijama. Važno je shvatiti da u sličnim situacijama mnoge odrasle osobe često ne reagiraju racionalno. U takvom trenutku svom djetetu treba pružiti osjećaj prihvaćanja, razumjevanja i podrške. S druge strane, to ne znači da roditelji zbog toga trebaju osjećati krivnju i dopuštati stvari koje on inače ne bi dopustio.

Potrebno je potaknuti introvertniju i sramežljivu djecu da povremeno razgovaraju ili ih mogu neprimjetno unijeti u temu razgovora. Čak i ekstrovertirana djeca mogu izbjeći razgovor o ovoj temi i pokazati različite oblike otpora. Trebalo bi se strpljivo naoružati, pažljivo promatrati i slušati svoje dijete i njegove potrebe. Velika je prednost odgajatelje i učitelje razumjeti profesionalno, kao i psihologe, odgajatelje i druge s trenutnom situacijom, pod uvjetom da nemaju negativan stav prema duginim obiteljima i općenito LGBTIQ populaciji. Stoga može se zajednički oblikovati sadržaj za interakciju sa djetetom i njegovim vršnjacima. No, prije nego što se počne razgovarati sa stručnim osobljem, trebalo bi se upitati dijete što misli o tome.

Čuje li dijete od koga da njegova obitelj nije normalna ili pak da nije prirodna, tj. da nije u skladu s vjerskim naukom, potrebno je umanjiti značaj takvih poruka. Istraživanja govore o četirima načinima za umanjene značaja izgovorenih negativnih poruka koje dolaze iz okoline.

Dakle važno je:⁹

- Istaknuti da su spomenuti stavovi posljedica neznanja.
- Istaknuti da postoje nedostaci u stavovima čiji je temelj religijski nauk.
- Istaknuti da se ne može suditi o tuđim životnim izborima.
- Istaknuti da je ljubav najvažnija.

5.2. Važnost obiteljskih razgovora s djecom o duginim obiteljima

Obitelj je okruženje u kojem postavljamo temelje za budući život. Bitne su naše misli, kako živimo u obitelji i na koji način se odnosimo jedni prema drugima, kao i u odnosu prema okolišu, baš kao i način na koji se okupljamo i razilazimo. Svako će dijete naučiti mnogo na primjerima koji su mu dati kroz svoje ponašanje, stav i sustav vrijednosti. Dijete odrasta u obitelji koja se razlikuje od drugih i svjesni su te razlike. Zanemarivanje te razlike zbog vlastitih stavova o jednakosti i pravima, osjećaj nelagode, potreba za zaštitom privatnosti ili

⁹ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

vjerovanja da ta razlika nije važna je izbor roditelja, a ne izbor djeteta.

Identitet je osobno iskustvo samog sebe. Mi to imamo od rođenja i polako nas određuje (u mladosti) ili smo toga svjesni i aktivno ga oblikujemo (u adolescenciji i životu). Identitet možemo jednostavnije objasniti postavljajući sebi pitanje Tko sam ja? Za sve odgovore na ovo pitanje imenujemo dio svojega identiteta.¹⁰

Svatko od nas gradi svoj identitet iskustvom i odnosima sa značajnim ljudima, najčešće roditeljima, članovima obitelji, a poslije s prijateljima i širom okolinom. Sve te interakcije odredit će nekoliko vrsta našega identiteta:

- **Individualni**

Odgovara na pitanje Tko sam i što sam ja?

- **Socijalni**

Pod njim se podrazumijevaju uloge i statusi definirani društvom.

- **Kolektivni**

Pod njim se podrazumijeva svjesnost pripadanja nacionalnoj, etničkoj ili nekoj drugoj skupini.

Traženje i izgradnja identiteta za djecu u duginim obiteljima složenije je od onih kod djece u drugim obiteljima. Obiteljski identitet ne mora se nužno temeljiti na biologiji (krvnoj/genetskoj) povezanosti članova obitelji ili biološkom podrijetlu često je povezano s različitim gubicima, nedostatkom informacija i nekim negativnim stavovima okoliša. U slučaju duginih obitelji to znači odrastanje uz roditelje koji su, baš kao i njihova djeca često meta homofobnih ispada u okolini. Sve će to zbuniti dijete i otežati mu izgradnju vlastitog identiteta.

Spremnost roditelja da razgovaraju sa svojom djecom pomaže u integraciji različitih dijelova identiteta djeteta. S druge strane, oklijevanje ili nevoljkost roditelja te poruka da je djetetovo porijeklo tajna, vrijedna srama ili skrivenih vijesti, navodi dijete na razmišljanje o ovom

¹⁰ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

pitanju: Ako je moje podrijetlo tajna, što to o meni govori?

Način na koji se razgovara o svemu što se događa u obitelji ili o tome kako je nastala obitelj važan je za djetetovo stvaranje potpune slike o sebi. To su razgovori koji se ponavljaju godinama i koji se, ovisno o dobi djeteta, vode na različite načine. Roditelji bi trebali biti ti koji pomažu svojoj djeci da prepoznaju i prihvatite istinu o svojoj obitelji i povijesti, kao i emocije koje ta istina izaziva, iako ponekad zna biti teška i okrutna.¹¹

Ako to ne učini roditelj kojem dijete vjeruje ili nauči vjerovati, ostaje prazan prostor koji može popuniti dječja mašta, priče, pa čak i uvrijede druge djece. Važno je djeci reći da taj dio prošlosti, baš kao i sadašnjosti, može biti bolan i težak, ali da oni nisu za to odgovorni.

Svako dijete ima potrebe i prava znati istinu o sebi, svojim korijenima i obitelji. Istina je važna zbog potrebe za osjećajem sigurnosti i pripadnosti, izgradnju obiteljskih vrijednosti i običaja i vlastitog identiteta- kao člana obitelji, pripadnika šire zajednice ili cijelog svijeta. Djeca žele razumjeti kako su postala dio obitelji, ono što se događalo u njihovoj prošlosti i što mogu očekivati u budućnosti. Pritom imaju pravo na dobivanje iskrenih i istinitih informacija i na otvorene dijaloge primjerene svojoj dobi, a roditelji su ti, koji bi im trebali to omogućiti. Na taj način djeca uče prihvatiti i razumjeti sebe, ali i druge. Na taj način im pružamo sigurnost za ulazak u raznoliki svijet.

Razgovor s djetetom o duginoj obitelji važan je i zato:¹²

- Dijete ima pravo na informaciju o sebi, svojoj povijesti i svojoj obitelji.
- Razgovorom mu pomažemo graditi cjelovit identitet.
- Razgovorom mu omogućujemo da prepozna i izrazi svoje emocije na siguran način i u pouzdanome okruženju.
- Roditelj mu bolje od drugih može objasniti sve što se dogodilo.
- Dijete od roditelja treba dobiti sigurnost u ljubav i u trajnost obiteljske veze.

¹¹ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

¹² <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

- Dijete mora znati da je komunikacija s roditeljima otvorena i da uvijek može pitati što ga zanima.
- Razgovorom dijete gradi povjerenje u roditelje.
- Razgovorom se obitelj zbližava.

U razgovoru s djecom nema točnih ili pogrešnih odgovora na njihova pitanja, jer je svaka obitelj različita poput djeteta. Važan je način na koji razgovaramo s djecom, koristimo li se pozitivnim i pozitivnim rječnikom, prihvaćamo li različitosti i kako se s njima nosimo. Ponekad su naš govor tijela i unutarnji stav važniji od onoga što odlučimo reći svojoj djeci. Osim toga, treba obratiti pozornost na dob djeteta, razvojno razdoblje i količinu informacija koje odgovarajuće dijete može primiti i razumjeti, a da ga pritom ne opterećuje niti stvara osjećaj krivnje i odgovornosti.

Svako je dijete drugačije, ali postoji nekoliko smjernica koje mogu pomoći u razgovoru o LGBTIQ roditeljstvu u svakoj obitelji.¹³

Od najranije dobi ili od trenutka kad dijete uđe u obitelj, u trenutku kada postaje dugina obitelj. Na taj način dijete prihvaća LGBTIQ odnose, rječnik i duginu obitelj kao neizostavan dio njegova života. Prije nego što se djetetu ispriča priča, vježbati u svom sebi i zamišljati o mogućim pitanjima djeteta. Na ovaj način može se izbjeći neugodna tišina i pronaći najbolji način da dijete može razumje priču.

Sadržaj razgovora prilagoditi dobi djeteta. Rana dob na početku razgovora može uključivati slikovnice, crtiće ili pripovijedanje priča. Veoma je važno način izražavanja prilagoditi djetetu.

Iskrenost i istina su ključni. Priča o obitelji dio je identiteta djeteta. Prilagođavanje priče dobi djeteta nikada ne znači da se može promijeniti, dodati nepoznati detalji ili je uljepšati nestvarnim stvarima. Treba pomoći djetetu da se nosi s emocijama o kojima priča o svojoj obitelji može izazvati. Razgovarati često. Važno je stvoriti osjećaj otvorenosti i spremnosti za

¹³ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

razgovor kad god dijete želi ili osjeti potrebu. Ponavljanje razgovora pomaže djetetu bolje razumijeti i prihvaćati. Neke će teme zanimati djecu i biti emocionalno prihvatljive u prvom razgovoru, dok će mu za prihvaćanje drugih tema trebati godine.

Ako dijete ne počne govoriti i ništa ne pita, to ne znači da ga ne zanima. Pronaći način za stvaranje dijaloških situacija. Djeca mogu učiti iz LGBTIQ odnosa i veza i o duginim obiteljima iz razgovora iz kojih nisu izravno uključena. Djecu često zanima neka tema koja se priča o drugima. Ponekad je dobro javno pitati dijete-"Zanima li te nešto p homoseksualnim /istosrodnim /istospolnim vezama? "

Pružiti pomoć djeci da izraze svoja osjećanja. Djeca ponekad ne znaju što im se događa, ne znaju prepoznati svoje osjećaje i reći razloge tih osjećaja. Pružiti im pomoć da kažu svoje osjećaje i izraze ih. Maloj će djeci to biti lakše kroz crtanje, igranje s lutkama ili oblikovanje gline, a starijoj će djeci pomoći pričanje vlastite priče, pisanje dnevnika ili razgovori sa stručnim osobama.¹⁴

Podrška je iznimno važna za obiteljski i budući život obitelj. Ako je dijete posvojeno ili je već bilo s heteroseksualnim roditeljima te se sjeća tog razdoblja, također jako važno pažnju na život djeteta u tom periodu. Izbjegavati govoriti o događajima iz djetetova prijašnjeg života, bez obzira jesu li one ugodne ili ne ugodne, ne znači da će one nestati.

Neprihvaćanje ili zanemarivanje djetetove priče izazvat će mu zabunu, podvojenost i sramotu. Priča o duginoj obitelji vrlo je intimna priča. Kad su djeca mala, roditelji postavljaju granice i brinu se o njima, te odlučuju koliko informacija žele podijeliti i s kim. Kasnije dijete može dijeliti podatke o sebi kako ono želi. Važno je naučiti kako odgovoriti na pitanja i komentare iz okoline i naučite djecu da to rade.¹⁵

Prije ili kasnije, svaki roditelj homoseksualac mora napraviti *coming out* prema svojem djetetu. Ovdje nije riječ o nekom ozbiljnom razgovoru koji treba voditi, već o dugom procesu koji

¹⁴ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

¹⁵ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

proizvodi mnogo malih situacija, naizgled nevažnih razgovora i događaja. Međutim, najbolje je o ovoj temi prvo razgovarati sa svojim djetetom prije nego što krene u školu kako bi se što više pripremio za izazove nove sredine.

➤ **COMING OUT**

Proces pomoću kojeg LGBTIQ osobe uče i otkrivaju svoju seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet naziva se coming out. Osim toga, izraz se odnosi na čin govorenja o spolu i/ili rodnom identitetu. Coming out uključuje različite procese ili situacije u životu lezbijki, homoseksualaca, biseksualaca, transrodnih i transpolnih osoba. Ovo je složen proces koji pokriva unutarnje i vanjsko područje osobnog života. Traje cijeli život i provlači se kroz njegova različita polja. Baš kao što roditelji tjeraju djecu, i djeca to moraju činiti pred svojom okolinom. Baš kao i roditelji i djeca, zbog svoje seksualne orijentacije morat će se suočiti sa strahom od odbacivanja, diskriminacije, marginalizacije, pa čak i nasilja iz okoline. U ovom slučaju, metode i argumenti koje roditelji koriste pri otkrivanju svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta od velike su pomoći djetetu, osobito ako se želi braniti sebe i svoju obitelj. ¹⁶

➤ **NE POSTOJI PRAVI TRENUTAK**

Ne postoji pravo vrijeme objasniti djetetu razlog zbog kojeg ima dvije majke ili dva oca. Međutim, što se prije počne o tome razgovarati sa svojim djetetom, vjerojatnije je da će taj proces biti lakši i jednostavniji. Iskren i otvoren dijalog jača vezu između roditelja i djece i gradi povjerenje. Ti razgovori imaju svoju funkciju pripremanja djece na moguće neugodne situacije koje ih mogu snaći. Uz razgovor pokazati djetetu da su dva roditelja istog spola nešto pozitivno. Djeca čiji su roditelji voljeni, podržavaju se i poštuju jedni druge, pružaju im ljubav i razumijevanje i omogućavaju im da prerastu u sretne, samopouzdanе i uspješne ljude,

¹⁶ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

bez obzira na seksualnu orijentaciju svojih roditelja. Prije nego što se počne razgovarati s djecom, svaki roditelj se mora zapitati zašto se toliko boje ove teme i koje su moguće negativne posljedice razgovora te kako reagirati na njih.¹⁷

Iako često ne razmišljamo o tome, djeca znaju mnogo više o svom okruženju nego što se ponekad čini. Tako da mogu početi postavljati pitanja prije nego što njihovi roditelji budu spremni. Važno je shvatiti da ne postoji idealan način za razgovor s djecom. Svako je dijete jedinstveno i nitko ga ne poznaje bolje od njegovih roditelja. Zato roditelji imaju veliku odgovornost prilagoditi sadržaj i načine objašnjenja obilježja duginih obitelji prema dobi i osobnosti djeteta. Najbolje je ako u razgovor budu uključena oba roditelja.

Tijekom razgovora s djetetom o ovoj temi iznimno je važno biti:

✓ **Iskren**

Objasniti djetetu što znači imati istospolne roditelje, naglašavajući prednosti imati dvije mame ili dva tate u odnosu na odrastanje samo s jednim roditeljem. Također je važno da djeca shvate da dio njihovog okruženja neće biti optimističan u pogledu razlika u njihovim obiteljima. Djetetu treba objasniti da činjenica da se njegova obitelj razlikuje od većine drugih obitelji (ili netko iz okoline možda nikada nije vidio takvu obitelj) može biti dovoljna da postane predmet ismijavanja i nasilja.

✓ **Otvoren**

Razgovor o seksualnoj orijentaciji roditelja ne smije biti jednosmjerna komunikacija. Dijete treba osjetiti da je roditelj otvoren za sva pitanja, kao i to da se u svojoj koži osjeća samouvjeren, opušteno i sigurno.

✓ **Pozitivan**

Izbjegavati osjećaj srama ili krivnje zbog načina na koji je osoba stvorila svoju obitelj.

¹⁷ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

Ukoliko se osoba ne osjeća spremnom za tu vrstu razgovora, može ga uvježbati pred ogledalom. No važniji su od uvježbanosti su unutarnji osjećaj, opuštenost i mir u trenutku dok osoba razgovara s djetetom. Uz njih će se na dijete prenijeti pozitivni osjećaji prema svojoj obitelji, baš kao i samopouzdanje te osjećaj sigurnosti.

✓ **Strpljiv**

Djeca, pogotovo ona starija koja su živjela u obiteljima s roditeljima u heteroseksualnim odnosima, u početku mogu negativno reagirati na novu situaciju ili novu obitelj. Mogu biti zbunjena, a često i bijesna i preplašena. Stoga treba biti spreman na takvu reakciju i djetetu pristupati s puno razumijevanja i strpljenja. ¹⁸

¹⁸ <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf>

6. ZAKLJUČAK

Istospolno roditeljstvo tema je koja se počinje sve više pojavljivati u medijima, medicini i znanosti. Ljudi s homoseksualnim sklonostima postaju roditelji. Jedan od razloga je i pojava različitih vrsta reproduktivnih tehnologija koje su danas dostupne. Na ovaj način, mame i tate homoseksualne orijentacije mogu postati biološki roditelj. Istospolne obitelji su vrlo raznolike, stoga je važno analizirati roditeljske stilove gej očeva i lezbijskih majki. Najčešći način postajanja roditeljima je posvojenje. No većina zemalja u svijetu, uključujući Hrvatsku, to još nije legalizirala usvajanje osobama homoseksualne orijentacije. Kao razlog su istaknuli različite argumente, koji su zapravo stereotipi koji postoje u društvu, ali su empirijski kontroverzni.

Svaka osoba je otok za sebe, a ljudi se međusobno razlikuju već od prvog krika. Zato svi imaju pravo zasnovati obitelj po vlastitoj mjeri. Zbog velikog broja mogućih oblika obitelji i zbog različitih osobnosti roditelja i djece, nemoguće je dati opće upute o tome kako razgovarati s djetetom o obiteljskim stanjima i problemima koja iz nje proizilaze. Svaka obitelj treba bezuvjetnu roditeljsku ljubav. Roditelji griješe, to je dio njihovog zadatka. No u većini slučajeva ove greške su nešto iz čega djeca mogu naučiti mnogo o sebi i načinima kako ih ne ponavljati. Pogreške će se definitivno događati, pa se ne trebaju bojati. Roditeljstvo je podvig koji uključuje veliku hrabrost, strpljenje i najvažnije nesebičnost. Djeca su tu da postave nove zadatke za roditelje, a rješavanjem tih problema i sami će roditelji rasti i razvijati se sa svojom djecom.

LITERATURA

1. Bane, Mary Jo (1976). *Here To Stay: American Families in the Twentieth Century*. New York: Basic Books.)
2. Delač Hrupelj, J., Miljković, D., Lugomer Armano G. (2000.). *Lijepo je biti roditelj, priručnik za roditelje i djecu*. Zagreb: Nakladnik Creativa.
3. Harway, M. (Ed) (1996). *Treating the Changing Family. Handling Normtive and unusual Events*. John Wiley & Sons: New York
4. Stevanović, M. (2000.). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.
5. Olson, D. H.; DeFrain, J. (1994). *Marriage and family. Diversity and strengths*. Mountain View, CA: Mayfield, str. 9.
6. Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II. (1994). *Izvještajna katolička agencija*, Zagreb, str. 7.
7. Lamanna, M. A.; Reidmann, A. (1985). *Marriages and families: Making choice throughout the life cycle* (2nd ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
8. Wynne, L. C. (1988). An epigenetic model of family processes. U. C. J. Falicov (Ed), *Family transitions: Continuity and change over the life cycle*. New York: Guilford Press.
9. Breunlin, D.; Schwartz, R.; Mac Kune-Karrer, B. (1992). *Metaframeworks: Transcending the models of family therapy*. San Francisco: Jossey-Bass
10. Rosić, V. (1998). *Obiteljska pedagogija*. Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju, Rijeka.
11. U. S. Bureau of the Census, 1991. *Statistical Abstract of the United States*. (1991). Washington, DC: Government Printing Office, str. 4.
12. Bozett, F. W. (1987). *Children of Gay Fathers*, u Frederick W. Bozett (ur.) *Gay and Lesbian Parents*, 39- 57. New York: Praeger Publishers.
13. Almack, K. (2002). *Women parenting together: motherhood and family life in same sex relationships*. Doktorski rad, University of Nottingham.
14. McCandlish, B. M. (1987). *Against all odds: Lesbian mother family dynamics*, u Frederick W. Bozett (ur.) *Gay and Lesbian Parents*, 23-38. New York: Praeger Publishers.
15. Mezey, N. (2008). *New Choices. New families. How Lesbians Decide about Motherhood*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
16. Patterson, C. J. (2007). *Lesbian and gay family issues in the context of changing legal and*

- social policy environments. In K. J. Bieschke, R. M. Perez & K. A. DeBord & (Eds.), Handbook of Counseling and Psychotherapy with Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Clients (2 Edition). Washington, D.C.: American Psychological Association.
- 16.
 17. Adriani, P. J. (2001). Child and Family in a Changing Society. http://www.fsw.leidenuniv.nl/www/w3_peda/project1.htm(09.09.2021.)
 18. Evolucija obitelji, dostupno na: [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/107552.Prilozi obiteljskoj pedagogiji.pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/107552.Prilozi%20obiteljskoj%20pedagogiji.pdf) (09.09.2021.)
 19. E.H. Dugine obitelji, <http://ravnopravnost.lgbt/2020/03/05/dugine-obitelji/> (09.09.2021.)
 20. Udruga dugine obitelji, <https://www.dugineobitelji.com/udruga/> (09.09.2021.)
 21. A.Filipović Grčić, 2018. Vaša seksualna orijentacija ne određuje jeste li ili niste kompetentan roditelj,<https://www.libela.org/razgovor/9394-vasa-seksualna-orijentacija-ne-odredjuje-jeste-li-ili-niste-kompetentan-roditelj/>(09.09.2021.)
 22. The family as a child-rearing unit of society, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-17031-9_3(09.09.2021.)
 23. Definiranje obitelji- <https://courses.lumenlearning.com/wm-introductiontosociology/chapter/defining-family/>(09.09.2021.)
 24. Transrodnost i djeca, <https://odrasli.hr/britelefon.hr/clanci/transrodnost-i-djeca/> (09.09.2021.)
 25. Transrodnost, transeksualnost, rodna nenormativnost, Lezbijska organizacija Rijeka-LORI, Lipanj 2012. [https://www.ori.hr/images/stories/download/Put u prosTRANStvo 2012.pdf](https://www.ori.hr/images/stories/download/Put_u_prosTRANStvo_2012.pdf) (09.09.2021)
 26. Moja dugina obitelj, dostupno na: <https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/projekti/kaleidoskop/Moja%20dugina%20obitelj.pdf> (09.09.2021.)

POPIS SLIKA

Slika 1. Istospolne očinske obitelji.....	13
Slika 2. Istospolne majčinske obitelji.....	16
Slika 3. Dugina obitelj na izletu.....	19
Slika 4. Prava djece prema UNICEF-ovoj konvenciji.....	20

POPIS TABLICA

Tablica 1. Neke sličnosti tradicionalnih i modernih obitelji.....	7
---	---

SAŽETAK

Obitelj je osnovna jedinica društva, djetetov prvi kontakt sa svijetom i prva stanica na putu rasta. Obitelj i odnos unutar obitelji temelj su zdravog osobnog razvoja. U obiteljskom okruženju dijete stječe prvo iskustvo, uči na temelju ponašanja roditelja, formira mišljenja i stavove te razvija svoj osobni potencijal i društvene odnose. Stoga je odnos obitelji i roditelja najvažniji čimbenik u razvoju pojedinca i njegove cjelokupne osobnosti. Kakva će osoba postati dijete ovisi o tome kakva će odrasla osoba postati kao roditelji. Velike promjene dogodile su se u obiteljskom životu i obiteljskim zajednicama. Sve više razvoda, izvanbračnih odnosa, obitelji s jednim roditeljem, obitelji koje imaju dvije mame ili dvije tate. Cilj ovog rada je prikazati način funkcioniranja alternativnih obitelji- Duginih obitelji, te način na koji se postupa sa djecom koja se nalaze u sklopu takvih obitelji.

Ključne riječi: dugina obitelj, dijete, društveni odnosi, razvoj, roditelji.

SUMMARY

The family is the basic unit of society, the child's first contact with consciousness and the first stop on the path of growth. Family and relationships within the family are the foundation of healthy personal development. In a family environment, the child begins the first experience, based on parental behavior, forms opinions and attitudes, and develops his personal potential and social relationships. Therefore, the relationship between family and parents is the most important factor in the development of an individual and his overall personalities. What kind of person will become a child depends on it, an adult will become a parent. Great changes have taken place in family life and family communities. More and more divorces, extramarital affairs, single-parent families, families with two moms or two dads. The aim of this paper is to show the way of functioning of alternative families - Rainbow families, the way in which children who are part of such families are treated.

Key words: rainbow family, child, social relations, development, parents.